

МОВНА ПАЛІТРА ТВОРІВ ПЕТРА СОРОКИ

ОДНОЯДЕРНІ РЕЧЕННЯ У «ДЕННИКАХ» ПЕТРА СОРОКИ:

СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Бабій Ірина Михайлівна

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри загального мовознавства і слов'янських мов, Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка,

babij-i@tnpu.edu.ua

Свистун Ніна Олександрівна

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри загального мовознавства і слов'янських мов, Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка,

nina-s77@ukr.net

До питань вивчення синтаксичних одиниць особливо зріс науковий інтерес в останні десятиріччя. Багато дискусій викликає лінгвістична природа та характеристика одноядерних (односкладних) речень (ОР). Автори відомої праці «Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання» (1994 р.) І. Слинько, Н. Гуйванюк, М. Кобилянська **одноядерними** вважають «похідні моделі речень та їх варіанти, які з формально-граматичного погляду характеризуються наявністю самодостатнього головного члена, а з семантичного – наявністю суб'єкта і предиката, самого предиката чи нерозчленованого компонента» [1, с. 183], застосувавши не тільки формально-граматичний критерій, а й семантичний. Специфіку ОР обґрунтовано у працях І. Вихованця, Н. Гуйванюк, П. Дудика, А. Загнітка, М. Кобилянської, І. Слинько, Л. Прокопчук, Р. Христіанінової, К. Шульжука та ін. ОР характеризуються широкою структурною типологією та багатим стилістичним потенціалом у художньому тексті.

Мета нашої розвідки – охарактеризувати семантико-граматичну природу одноядерних речень та їх функціонування у денниковій прозі («Натщесерце»)

Петра Сороки. Оскільки ОР у творах письменника ще не були предметом аналізу, наше дослідження є **актуальним**.

У сучасній лінгвістиці ОР традиційно поділяють на дієслівні (особові, безособові, інфінітивні) й іменні (номінативні та ін.). У «Денниках» автор описує природу, подає власні спостереження, роздуми над сенсом життя. Відповідно поширені **означено-особові** речення, в яких головний член виражений дієсловом теперішнього часу 1-ї особи одн. і мн., а саме: *Десь за годину **вийдемо**; **Почуваюся** майже Робіном Гудом; **Розчиняюся** у тому зеленому раї...; **Люблю** ліс...* У таких ОР нерідко відтворено емоційний стан героя. Кількісно меншу групу становлять **неозначено-особові** речення, в яких особа не визначена. Головний член в таких ОР виражений дієсловом минулого часу: ***Вечеряли** хлібом з шинкою...; **Снідали** спеченою на вогні картоплею...*

Герой твору, перебуваючи в лісі, захоплюється природою, відпочиває від суєти, життєвих проблем, тому в аналізованих денниках багато місця відведено пейзажним замальовкам та вираженню захоплення красою природи, яка вносить спокій у душу героя. Нерідко передають це **безособові** речення, яких серед ОР є найбільше. За граматичною природою головного члена та загальною семантикою речення можна виділити такі групи: 1) власне безособові речення: *Майже на очах **сутеніло**; **Блискало і гриміло***; 2) речення, в яких головний член виражений особовим дієсловом у безособовому значенні: ***Пахне** талими снігами*; 3) головний член у предикативній формі на -но, -то: *Зверху... **накидано тонких гілок***; 4) головний член виражений прислівником: ***Гарно тут. Тихо***; 5) з предикативним словом *нема*: *Але у мене **немає** особливої любові й цікавості до нічного лісу*. Серед дієслівних ОР менше виявлено **інфінітивних**, в яких головним членом є синтаксично незалежний інфінітив (*Нащо **сіяти** порожні слова?*).

У денниках Петра Сороки репрезентативною є група **номінативних** речень з головним членом у формі іменника у називному відмінку. Розглянувши семантику цих ОР, можна виділити три семантичні групи: 1) буттєві: *Завалисті сніги; Безвітря. Спека; Слізливі небеса*; 2) вказівні: *Ось*

мордочка якоїсь казкової тваринки; 3) оцінні: *Який голос; Краса! Благодать; Оце це дивовижа* та ін. Менше виявлено **генітивних** ОР, в яких головний член є іменником у родовому відмінку (*Жодного руху; Ні слуху, ні духу...*) та **вокативних** (речень-звертань), напр.: *Як розначливо і протягло виривалося з горла: «Мамо! Ма-мо!! Ма-мо!!!».*

Отже, односкладні речення, представлені у творах Петра Сороки, характеризуються різноманітністю структури та стилістичних навантажень. Зауважимо, що творчість Петра Сороки все більше привертає увагу дослідників завдяки самотності та майстерності письменникового ідіостилю.

Список використаних джерел

1. Слинько І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. Київ: Вища школа, 1994. 670 с.
2. Сорока П. Натщесерце. Тернопіль: Астон, 2009. 164 с.

ЛЕКСИЧНЕ БАГАТСТВО ЛІРИЧНОЇ ТРИЛОГІЇ ПЕТРА СОРОКИ «СИМФОНІЯ ПЕТРИКІВСЬКОГО ЛІСУ» (НА ПРИКЛАДІ ЧАСТИНИ ПЕРШОЇ «ЛІСНИЧІВКА»)

Буда Володимир Андрійович

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри загального мовознавства і слов'янських мов, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,

wolod.mir@i.ua

Описи у творі переконливо нам говорять, що це не банальне зображення конкретного лісу, який розташований за якийсь кілометр від околиць Тернополя. Добре знаючи цю місцину, можемо стверджувати, що у невеликому Петриківському лісі немає ні таємничої лісничівки, ні озера, ні непрохідних хащів... Трилогія, власне, не про змалювання певних пейзажів, а про філософські роздуми автора, на яких наголошує Луїза Оляндер: «...текст П. Сороки надзвичайно мелодійний. І це мелодійність смислотворча, бо іноді